

Ks. Walerian Słomka, *Duchowość kapłańska*, Wydawnictwo „Polihymnia”, Lublin 1996, ss. 297.

Posługa Kościoła, jako ludu Bożego Nowego Przymierza zwłaszcza wobec człowieka, innych ludzi i świata – z woli samego Jezusa Chrystusa – ma w sobie znamię i wymiar kapłaństwa oraz kapłański. Jest ona ontycznie znaczone twórczo powszechnym kapłaństwem chrzcielnym oraz specyficznym i jedynym kapłaństwem sakramentalnym. To pierwsze odnosi się do znamienia powołania wszystkich ochrzczonych, drugie zaś jest nowotestamentalnym znamieniem szczególnego, sakramentalnego wyboru i powołania. Wszystko to jednak, w bogactwie form i przejawów, ostatecznie mieści się w ramach szeroko pojętego dynamizmu życiowego wielorakich posług i zadań ludu Bożego Nowego Przymierza i ma specyfikę wymiaru sakramentalnego.

Kapłaństwo sakramentalne, bywało w dziejach chrześcijaństwa odczytywane w bardzo zróżnicowany sposób, nie zawsze odpowiadający jego istocie oraz myśli i pragnieniom samego Chrystusa, Najwyższego Kapłana Nowego Przymierza. Pozostaje ono jednak na zawsze słusznie sakramentalnym zadaniem, które nie może istnieć samo dla siebie, ale spełnia się wobec innych i dla innych. Idzie tu także o wielki wymiar patriotyczny. Niemniej ostatecznie niesione jest ono przez konkretne osoby, konkretnych ludzi, którzy posiadają określone cechy wynikające m.in. z ich natury, jak „in plus” jak i czasem „in minus”. Te ostatnie jednak zazwyczaj są już postawami czy brakiem, w sensie etycznym-moralnym czy niekiedy bardziej ogólnym.

Lubelski Profesor podejmuje, w prezentowanej książce interesujący i szeroki temat duchowości kapłańskiej. Całość pracy otwiera spis treści (s. 7), interesująca przedmowa (s. 9–12) oraz wykaz skrótów (s. 13–14). Następnie, jak to określa Autor, „Zamiast wstępu” podano tekst jego wystąpienia podczas Zgromadzenia Ogólnego VIII Zwyczajnego Synodu Biskupów z udziałem Ojca Świętego Jana Pawła II (s. 15–20). To swoista wizytówka Autora, który jako jedyny z Polski – właśnie w takim charakterze – został imiennie zaproszony przez papieża Jana Pawła II na to szczególne spotkanie, poświęcone znaczeniu Kościoła Powszechnego i spełnianej przez niego misji kapłańskiej.

Całość pracy podzielona została na 17 zwartych bloków tematycznych, które są ostatecznie analizą podstawowych i szczegółowych zagadnień teologicznych mieszczących się w ramach podjętej tematyki duchowości kapłańskiej. Zatem dla ich, choćby schematycznego przybliżenia warto podać poszczególne tematy analizowane przez Profesora: 1. Biblijne przesłanki rozumienia kapłaństwa; 2. Natura kapłaństwa służebnego; 3. Trynitarny wymiar tożsamości kapłańskiej; 4. Eklezjalno-maryjne oblicze tożsamości kapłańskiej; 5. Tożsamość posłannicza kapłana; 6. Odniesienie do świata w tożsamości kapłańskiej; 7. Powołanie do świętości; 8. Teologiczny kształt duchowości kapłańskiej; 9. Eklezjalno-maryjny rys duchowości kapłańskiej; 10. Komunijny rys duchowości kapłańskiej według „Dyrektorium o posłudze i życiu kapłańskim”; 11. Duchowość posłannictwa proroczego; 12. Duchowość posłannictwa kapłańskiego; 13. Duchowość posłannictwa pasterskiego; 14. Duchowość radykaliz-

mu ewangelicznego; 15. Ascetyczno–mistyczny wymiar duchowości kapłańskiej; 16. Formacja podstawowa do kapłaństwa; 17. Formacja ustawiczna kapłanów. Pracę zamyka zakończenie, które jest swoistym podsumowaniem przeprowadzonych analiz i badań (s. 294–297).

Już tak schematyczny obraz zdaje się ukazywać szerokie bogactwo podjętej problematyki, odnoszącej się zasadniczo do zagadnień duchowości kapłańskiej. Problematyka ta, jak wskazują m.in. wypowiedzi papieskie, jest ostatecznie w samym centrum najpierw teoretycznej wizji Kościoła oraz następnie spełnianych przez niego posług i funkcji zbawczych. Trudno bowiem dziś wyobrazić sobie wypełnianie zbawczej funkcji ludu Bożego Nowego Przymierza, obok kapłaństwa chrzcielnego bez kapłaństwa sakramentalnego. W nim zaś, jako osobowym realizmie sakramentalnym, mieści się także określona duchowość.

Praca ta obok ogólnych i cennych uwag wprowadzających wskazuje szeroko na wiele bardzo specyficznych znamion duchowości kapłańskiej. Idzie tu tak o duchowe postawy, działania jak i styl konkretnego życia kapłańskiego. Cały ten proces ostatecznie otwarty jest jednak dynamicznie na realizm życia, a więc formację podstawową, ustawiczną czy stałą, która nie może abstrahować od ascetyczno–mistycznego poziomu i wymiaru duchowości kapłańskiej (por. s. 10). Ważnym jest zatem mocne podkreślenie elementów wskazujących na jej życiowy charakter, a więc zobowiązanie życiowe, wymagające od kapłana stałego zaangażowania osobowego, otwartego zwłaszcza ku innym i światu.

Podniesione przez Autora bogactwo treści, a zwłaszcza szczegółowych problemów teologicznych i ascetycznych, w zakresie poruszanej problematyki, ukazuje wyraźnie i przekonująco dynamizm duchowości kapłańskiej i jej twórczą funkcję w ramach dzieł zbawczych ludu Bożego Nowego Przymierza. Świętość spełniana i realizowana przez kapłanów nie jest nigdy tylko rzeczywistością samą dla siebie, ale ma swe odniesienia do całej wspólnoty zbawczej Jezusa Chrystusa. Całe nauczanie kościelne ostatnich lat, a zwłaszcza adhortacja papieża Jana Pawła II „Pastores dabo vobis” zdaje się jednoznacznie wskazywać na potrzebę jeszcze szerszej otwartości i dynamizmu w wizji całości obrazu kapłaństwa, szczególnie sakramentalnego.

Problem duchowości kapłańskiej nie powinien nigdy widzianym być w oderwaniu od posługi pasterskiej prezbitera. Autor zdaje się to podkreślać i wskazywać, bardzo wyraźnie oraz jednoznacznie. Istnieje bowiem współcześnie niebezpieczeństwo faktycznego oderwania tego ważnego zagadnienia od realiów zobowiązań wynikających z dzieła nowej ewangelizacji. Jest ona przecież dynamicznym zadaniem i misją dla wszystkich chrześcijan, a zwłaszcza dla kapłanów, szczególnie w ich wszystkich trzech podstawowych funkcjach posługi (profetyczna, kapłańska i królestwa).

Może w pracy Lubelskiego Profesora niezbyt wyraźnie i jednoznacznie znalazła już miejsce teologiczna świadomość Wielkiego Jubileuszu Roku 2000.

Autor jednak jest świadomy tego wydarzenia i pośrednio zwraca na nie uwagę, ale bardziej w wymiarach teologicznych niż praktycznych. Obecnie jest to swoiste centrum, nie tylko czasowo–historyczne, sumujące dynamizm pespektywicznych zobowiązań ewangelizacyjnych ludu Bożego Nowego Przymierza. Ta rzeczywistość

winna być bardziej wyraźnie i twórczo obecna w prezentowanej pracy; tego przynajmniej oczekuje współczesny czytelnik zainteresowany problematyką duchowości kapłańskiej, wychylonej ku najbliższej przyszłości. Trzeba jednak dodać, iż zaproponowane tu przemyślenia wyjątkowo łatwo odnaleźć można w *Tertio Millennio Adveniente* papieża Jana Pawła II.

Autor jednoznacznie pragnie, aby prezentowana rozprawa była komunikatywną oraz zrozumiałą tak do kapłanów jak i przygotowujących się do kapłaństwa. Pragnieniem swym – co jest znaczącą i ciekawą nowością – obejmuje on także w tym zakresie świeckich, którzy chcą zbliżyć się do pogłębionego zrozumienia kapłaństwa sakramentalnego czyli sakramentu święceń. Ostatecznie idzie tu o wiele nowych form i przejawów radykalizmu chrześcijańskiego, czy realnego radykalizmu ewangelicznego. Nie można jednak – jak słusznie zauważa Autor – nie dostrzegać tu faktycznych różnic między radykalizmem sakramentu święceń a radykalizmem ewangelicznym spełnianym m.in. w wielu charyzmatkach zakonnych czy instytucjach świeckich (por. s. 11).

Warto zauważyć, iż Autor, jako kompetentny specjalista w podejmowanej problematyce, został zaproszony przez papieża jako ekspert na Zgromadzenie Ogólne VIII Zwyczajnego Synodu Biskupów w 1990 r. poświęcone formacji kapłanów w okolicznościach dzisiejszych czasów. Swoje wystąpienie podczas obrad publikuje tu w ramach wstępu omawianej pracy (s. 15–20). Dobrze się stało, iż zdecydował się na ten zabieg ponieważ tekst ten ma już własne życie międzynarodowe jako materiał synodalny i znaczące świadectwo teologiczno-duchowe.

Ks. Prof. W. Słomka wskazując zwłaszcza na biblijne podstawy prezentowanej nauki otwarty jest jednocześnie na bogactwo i wielość teologicznych aplikacji duchowości kapłańskiej. Ten zaś jej wycinek nie może abstrahować m.in. od aktualnego dziś bogactwa duchowości, która jako rzeczywistość życiowa pełna jest dynamizmu ku rozwojowi, a czasem i niestety jej braku ku osłabieniom czy odejściom. Z innej strony ów dynamizm wyraża się także w tym, że zawiera ona w sobie m.in. wymiar eklezjologiczny, mariologiczny, posłannictwo, tożsamość, odniesienia do świata i ludzi, radykalizm, charakter komunijny czy zobowiązania do świętości. Wszystko to jednak ostatecznie nie wyczerpuje jej pełnego bogactwa i dynamizmu życiowego, jak wyraźnie tego świadomy jest Autor.

Duchowość kapłańska, jak to ukazuje prezentowana książka, staje w wymiarach treści przede wszystkim jako niezwykle bogata rzeczywistość, która ostatecznie dotyczy zawsze konkretnego człowieka. Nie ma bowiem ostatecznie w sensie bezpośrednim duchowości abstrakcyjnej, społecznej czy zbiorowej. Jest ona faktycznie zawsze spełniana przez konkretną osobę, w tym przypadku przez kapłana, który czerpie swoją specyficzną rzeczywistość ze święceń i zofiarowanego daru oraz zadania posługi sakramentalnej.

Szerokie bogactwo podniesionej przez Księdza Profesora problematyki, w znacznym stopniu, ukazuje wielkie zagadnienie duchowości kapłańskiej. Oczywiście, zawsze można czuć niedosyt czy wskazywać na ewentualne zagadnienia zbyt pobieżnie omówione, zasygnalizowane lub wskazane tylko. Jest to wręcz swoista prawidłowość

publikacji, które mają w temacie tak fundamentalne, a zarazem i szerokie zagadnienia. Zatem wielość aspektowa podjętych zagadnień z natury nie musi oznaczać ich wyczerpania czy kompleksowego omówienia.

Jak słusznie zauważa w zakończeniu sam Autor: *W przyszłości trzeba będzie na pewno podjąć jeszcze opracowania dobrej diagnozy zagrożeń dla rozumienia tożsamości kapłańskiej, dla postaw, działań i życia kapłanów, a szczególnie dopracowania się zaradczych środków, które skutecznie przeciwdziałalaby tym zagrożeniom, a w konsekwencji zdradzie kapłańskiej tożsamości w postawach, działaniach i życiu* (s. 295). Jest to zatem wielkie zadanie i działanie, jednak ostatecznie o wiele bardziej praktyczne niż teoretyczne zwłaszcza ku owocności oraz skuteczności współczesnych dzieł nowej ewangelizacji. Szeroka pozostaje zatem i zarazem otwarta dziedzina dalszych badań oraz także działań wokół podjętej problematyki duchowości kapłańskiej, tak w wymiarze teoretycznym jak i praktycznym, czego sam Autor jest niezwykle jasno świadomy.

Działania Kościoła, a zwłaszcza przemyślenia wspomnianego Synodu Rzymskiego, zdają się wyraźnie wskazywać na potrzebę i niezbędność szerszego zainteresowania się problematyką kapłaństwa, szczególnie w jego wymiarze sakramentalnym. Realizm życia wymaga bowiem zawsze wyraźnego przeniesienia teorii do postaw codziennej posługi i niesionego świadectwa wiary. Jak słusznie zauważa ks. prof. W. S ł o m k a (...) *wiele uszczegółowień w opracowaniu zagadnienia formacji kapłańskiej, tak podstawowej, jak i ustawicznej, wnioślaby praca, która podjęłaby się dokonania syntetyzującego przeglądu prac Synodu Biskupów z 1990 roku* (s. 296). Wydaje się, iż właśnie Autor jest szczególnie do tego predysponowany, m.in. z faktu czynnego uczestnictwa w jego obradach oraz znaczącego dorobku naukowego w tej dziedzinie.

Opinia Lubelskiego Profesora jest ze wszech miar słuszną i wyraźnie wskazuje na znaczenie tego niezwykle a zarazem i szczególnego wyrazu świadomości Kościoła odnośnie do kapłaństwa sakramentalnego. Wspominany wielokrotnie Synod Rzymski był właśnie szczególnym znakiem kompleksowej refleksji i zadumy Kościoła nad kapłaństwem sakramentalnym. Realnym pozostanie jednak praktyczne oczekiwanie przełożenia jego obrad, a to jest niezwykle trudnym dziełem aplikacji teologicznych prawd do rzeczywistości codziennego życia i postaw wiary.

Duchowość kapłańska, jak wskazuje Ksiądz Profesor, jest ostatecznie zagadnieniem niezwykle szerokim i pojemnym treściowo oraz formalnie. Mimi zakreślenia pewnych ogólnych teoretycznych zasad teologicznych pozostanie na zawsze jednym ze specyficznych wyrazów Kościoła i realizmu jego życia w czasach eschatologicznych. Nie jest możliwym dziś owocne spełnianie się zbawczych darów Nowego Przymierza bez kapłaństwa sakramentalnego osadzonego w mocach i dziełach paschalnych Jezusa Chrystusa. Tam ma ono swe realne źródło, podstawy, życie i skuteczność. Taka jest po prostu ekonomia zbawcza Nowego Testamentu.

Duchowość kapłańska, cóż to ostatecznie oznacza, jaki ma ona sens czy znaczenie, można po lekturze książki postawić takie i inne pytania? Jak wskazuje wielokrotnie sam Autor odpowiedź, jeśli ma być odpowiedzialna, nie jest jednak prosta, oczywista czy jednoznaczna i łatwa. To ostatecznie wielka kompleksowość dzieł Bożej łaski

a zarazem i dzieł człowieka, które spotykają się ku jego wydoskonaleniu, mimo słabości znaków i niesionych darów życia. Bycie kapłanem Nowego Przymierza jest darem ale zarazem i zobowiązaniem, zadany szczególnie ku innym, choć nie pomija i własnego uświęcenia oraz zbawienia. To stawia jednak wyraźnie nowość i wyjątkowość oraz specyfikę zobowiązań posługi wobec siebie jak i innych ludzi, ich wiary oraz całości niesionego orędzia zbawczego.

Kapłaństwo jest dla teologa niezwykle szerokim zagadnieniem badawczym, dlatego Autor już we wstępie stawia pewne ograniczenia źródłowe oraz bibliograficzne. *Obfitość tych publikacji, tak ogromna w skali światowej, powoduje, że dziś już nikt nie jest w stanie przebadać całościowo tego dorobku. Konieczne jest więc albo ograniczenie zakresu, albo podstawy źródłowej badań. W odniesieniu do zamierzenia tej książki dokonano zarówno jednego jak drugiego (s. 9).* Ta jednak dość szeroko założona selekcja źródeł może jednak budzić pewne pytania czy wątpliwości, zwłaszcza gdy odnoszą się one do współczesnego, tak żywego nauczania kościelnego. Wydaje się natomiast zrozumiała całkowicie, jak wskazuje zresztą sam Autor, odnośnie do dorobku starożytności chrześcijańskiej (s. 9–10).

Obok źródeł ważnym zagadnieniem publikacji naukowej jest zawsze odpowiednia baza bibliograficzna, odnosząca się – stosownie do występującego nazewnictwa – do literatury bliższej czy dalszej, bezpośredniej czy pomocniczej. Mimo wszystko szkoda, że Autor zrezygnował z podania choćby ogólnego wykazu w tym zakresie. Wskazanie na szeroki dostęp do wykazów komputerowych (internet), ma jednak inny charakter wobec doświadczenia lektury czytanej książki i śledzenia na bieżąco choćby szczątkowej ale jej bazy źródłowej oraz bibliograficznej (por. s. 10).

Należy z uznaniem powitać kolejno dzieło Ks. Prof. Waleriana Słomki, szczególnie twórczo i naukowo zaangażowanego w zagadnienia duchowości chrześcijańskiej. Poprzez nie wpisuje się on w niezwykle twórczy sposób także w nurt refleksji wokół kapłaństwa sakramentalnego, tym razem dotykając ważnego zagadnienia jego duchowości. Ta zwarta pozycja pozwala uzyskać szerokie i kompetentne informacje w zakresie poruszanej problematyki. Można wyrazić nadzieję, iż Autor zechce, w dalszych badaniach, podjąć studia nad problemami, które tylko zasygnalizował, albo na które wskazał jako oczekujące opracowania.

Ks. Andrzej F. Dziuba